

AZ ELSŐ MAGYAR BÍRÓ STRASBOURGBAN

BEVEZETŐ

Nemrég köszönt le a strasbourgri Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: bíróság) első magyar bírója, Baka András több mint tizenhat évi bíráskodás után. Ez alkalomból tekintjük át röviden bírói tevékenységét. A vizsgálódás célja elsősorban az, hogy képet kapjunk Baka András emberi jogi filozófiájáról.

Ismeretes, hogy a bíróságon az ügyek érdemére vonatkozó ítéletek az öt ügynevezett bírói szekció tagjaiból szekciónként válogatott, változó összetételű hétfős Kiskamarákban és a valamennyi bíróból válogatott, rotációs alapon változó összetételű tizenhat fős Nagykamarában születnek.¹ A bíróságra érkező panaszoknak azonban csak kevesebb mint két százaléka fejeződik be az ügy érdemére vonatkozó ítélettel; a legtöbb esetben az ügyet eleve befogadásra alkalmatlannak minősíti az illetékes szekció bírjaiból külön a befogadás vizsgálatára létrehozott háromtagú bírói tanács, ritkább esetekben maga az illetékes Kiskamara, vagy egyéb eljárásjogi döntések folytán a bíróság a kérelmet törli az ügyek listájáról.² A befogadásról döntő háromtagú tanácsok, illetve a Kiskamarák elé kerülő ügyek előadó bírói feladatát többnyire az a bíró látja el, aki az érintett országot képviseli a bíróságon.³ Vagyis előadó bíróként Baka András a bíróság 2. szekciójának kamarájában leginkább a Magyarországról érkező beadványokkal foglalkozott, és tekintve a nagykamarai ítéletek relatíve kis számát, munkáját leginkább a magyar vonatkozású ítéleteken és az ügy befogadásával vagy elutasításával kapcsolatos, ítéletnek nem minősülő döntéseken keresztül lehet értékelni. Tekintettel arra, hogy a határozatokból az előadó bíró személye nem derül ki, a Nagykamarában Baka András által előadott ítéletek nehezen vizsgálhatók. Figyelembe véve azonban, hogy ezen a fórumon évente kb. az összes bíró száma maximum harmadának-félének megfelelő számú érdemi ítélet születik, és a Nagykamara ítélethozatalában való részvétel amúgy sem folyamatos, ezek száma tizenhat év bíráskodás után sem túlzottan magas. Másrészt ha ő volt az előadó, akkor ugyanúgy többségi véleményen volt, mint a nyilván nagyobb számú olyan nagy- és kiskamarai ítélet esetében, amelynek meghozatalában

különvélemény csatolása nélkül vett részt. Ezek az ítéletek a bíróság esetjogának részévé váltak, tehát leginkább csak annak általános elemzésével lehetne értékelni Baka András hozzájárulását e tekintetben. Terjedelmi okokból ez e helyütt nyilván nem lehetséges. Szintén nem lehetséges a befogadásról vagy leginkább az elutasításról döntő jelentős számú bírósági határozat elemzése sem, bár minden bizonnyal hasznos volna, különösen hogy a befogadás az ügy érdemében történő esetleges elutasítás esetén is legalább lehetőséget adhat egyfajta részletesebb állásfoglalásra és a bírói értéktétel kifejeződésére. A befogadással kapcsolatos döntések a bíró saját esetjogának alakítására is lehetőséget adhatnak, már amennyiben ezzel a bíró élni kíván.

Jelen írásban Baka András különvéleményeit is áttekintjük, hiszen ezekből következtetni lehet a többséggel szemben képviselt bírói hozzáállására. Igaz, mivel a bíróság ítéleteinek mintegy kilencvenöt százaléka marasztaló az alperes államra nézve, a különvélemények többsége megjósolhatóan a jogkorlátozások megengedhetőségéről szól.⁴ A magas állami marasztalási arányt annyiban azonban mindenképpen pontosítanunk kell, hogy ez az összes ítéletre vonatkozik; a nagykamarai döntések esetében a kép már jóval árnyaltabb. A Nagykamarában hozott érdemi ítéletek ugyanis meglehetősen nagy arányban a tagállamok pernyertességét eredményezik.⁵ Jóllehet az ítéletek jelentős része egyhangú, vagy csak néhány bíró csatol különvéleményt, minden évben előfordulnak szoros, adott esetben egy-két szavazaton múló esetek is. Ráadásul mivel feltehetőleg egy bíró nem annyiszor ért maradéktalanul egyet a többségi érveléssel, mint ahányszor a döntéshozatalban részt vesz, ugyanakkor a különvélemények csatolása viszonylag – legalábbis például az amerikai Legfelső Bíróság gyakorlatához képest – ritka, a bíró dönt arról, mikor gondolja úgy, hogy különvéleménnyel kell jelentkeznie vagy mikor csatlakozik egy másik bíró által jegyzett különvéleményhez, hogy ezáltal nyomatékosítsa értékvalasztását. Baka András egyik nyilatkozatából úgy tűnik, nem feltétlenül jó túl sok vagy éppen túl kevés különvéleményt írni, ezek tekintetében célszerű stratégiának lenni.⁶ A fent hivatkozott számokból továbbá az is leszűrhető, hogy a vitásabb, nehezebb, újszerűbb és ezért a Nagykama-

ra elé kerülő esetekben a bíróság hozzáállása közel sem olyan jogvédő jellegű, mint amilyennek látszik, hanem meglehetősen gyakran ad lehetőséget az állami jogkorlátozásra.

Megpróbálok részletesen kitérni Baka Andrásnak a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatos ügyekben képviselt álláspontjára, már csak azért is, mert az egyik népszerű hetilap őt kifejezetten „a szólásszabadság védelmével kapcsolatos ügyek szakértőjének” nevezte.⁷ Természetesen más alapjogot érintő eseteket is lehetne vizsgálni, azonban Baka András meglehetősen sok különvéleményt csatolt ebben a témakörben, amikor pedig a többséggel tartott, akkor mások írtak különvéleményt. Figyelembe kell venni azonban, hogy a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatos, a bíróság elé kerülő esetek jogi és ténybeli szempontból is jóval ellentmondásosabbak, mint például a perek elhúzódsával kapcsolatosak, ezért ezekben az ügyekben a bírák jóval megosztottabbak, ráadásul az egyezmény vonatkozó 10. cikke is sok korlátozást enged.

Összességében megállapítható, hogy a bíróság működése, illetve a bírósági eljárási szabályok többszöri, meglehetősen változatos eljárási rendet eredményező módosításai nem segítik elő az egyes bírói teljesítmények önálló értékelését.

MAGYAR ÜGYEK STRASBOURGBAN

Az rögtön leszögezhető, hogy Magyarországról érkezett ügyben meglehetősen kevés alkalommal került sor ítélethozatalra: a bíróság mindössze 116 magyar ügyben hirdetett ítéletet 2007. december 31-ig.⁸ Összehasonlításképpen: ugyanezen időszak alatt 128 alkalommal született ítélet az alapvetően szintén a 2. szekcióban tárgyalt, Magyarországhoz hasonló méretű és speciális problémákkal szintén nem küszködő Cseh Köztársaságból származó ügyekben. Ha azonban a Magyarországnál kisebb és sok szempontból szintén hasonló Ausztriából érkezett ügyekben hozott döntések számával hasonlítjuk össze a magyar vonatkozású számokat, akkor jelentősebb eltérést látunk, ugyanis összesen 164 osztrák ügyben hozott ítéletet a bíróság ebben az időszakban. A képhez az is hozzátartozik, hogy Magyarországról a többi kelet-európai országhoz képest kevesebb ügy érkezik a bíróságra. Ennek ellenére (vagy éppen ezért, mivel a többi kelet-európai ország esetében a nagyobb ügyszám miatt gyorsabban kell dolgozni) a magyar vonatkozású ítélethozatalok száma mintegy 10-30%-kal elmarad a kelet-európai térségre vonatkozó értékektől. Mindazonáltal megemlíteném az is,

hogy a meghozott ítéletek száma igen nagy változást mutat. Németországot érintően 88, Belgium esetében csak 82 ítélet született ugyanebben az időszakban, jóllehet az érkezett ügyek száma lehetővé tett volna jóval nagyobb számú ítéletet is.

Véleményem szerint azonban nem is a magyar vonatkozású határozatok számával van a probléma, hanem az ügyek meglehetősen egyhangúságával. Az egyhangúság a magyar ítéletek áttekintése alapján egyértelműen kitűnik, más országok adataival összehasonlítani azonban a rendelkezésre álló összesítések jellege miatt csak a marasztalási arányokat lehet.

A bíróságra befogadott ügyek mintegy 95 százalékban a panaszos javára dőlnek el, ideszámítva a békés megegyezéseket is.⁹ A bíróság tevékenységének egészét vizsgálva az elmúlt kilenc évben a marasztaló ítéletek kb. háromnegyede a 6. cikkel volt kapcsolatos.¹⁰ A tendencia azonban csökkenő: 2007-ben már csak az ügyek egyharmada-negyede volt kifejezetten az eljárások hosszával kapcsolatos, és az összes befogadott ügy kétharmada végződött a 6. cikk megsértése miatt marasztaló ítélettel. Mivel a beadványok szinte mindegyike több egyezménybeli cikk megsértését állítja, nem lehet könnyen használható statisztikát összeállítani a tekintetben, hogy maguk a beadványok milyen jogsértést állítottak; a jogsértést megállapító ügyekről azonban igen.

Magyarország esetében az 1999 és 2007 között hozott 116 ítélet közül 108-ban a bíróság jogsértést állapított meg, s ebből 97 esetben kifejezetten az eljárás hossza miatt marasztalta el a bíróság Magyarországot. Vagyis a marasztalások több mint 90% százaléka a 6. cikkel volt kapcsolatos. 2007-ben például a 24 magyar vonatkozású ítélet közül 22 az eljárások hosszával foglalkozott. Az tehát látható, hogy nagyon kevés olyan magyar vonatkozású ügy volt, amely a bíróság szempontjából nem a nagyrészt rutinnak számító 6. cikk alapján dőlt el. Mindebből az is következik, hogy Baka András mindössze kb. egytucatnyi olyan magyar vonatkozású ügy előadó bírója volt csak, amelyben komplexebb jogkérdés merülhetett fel.

Az biztos, hogy a 6. cikk alapján marasztaló ügyek magas aránya nemcsak a bírósági átlag fölött van, de jelentősen meghaladja a cseh, szlovák, bolgár, román, lengyel vagy osztrák arányt is. Egyedül Szlovénia hasonlít Magyarországra abban, hogy a marasztaló ítéletek 90% százaléka fölötti arányban az eljárás hosszával kapcsolatosak. Érdeemes volna behatóbban megvizsgálni, mi az oka ennek az egyhangúságnak.

Véleményünk szerint a kialakult eredmény – a véletlenül kívül – négy okra, illetve ezek valamilyen kombinációjára vezethető vissza. 1) A 6. cikkel kap-

csolatos ügyekben szignifikánsan magasabb arányban marasztalják el Magyarországot, mint a többi tagállamot, ugyanakkor egyéb jogcímen más tagállamok esetében többször állapít meg jogsértést a bíróság. Vagyis más tagállamokban sokkal gyorsabb a jogszolgáltatás, de rosszabb az egyéb jogok védelme, míg nálunk a jogszolgáltatás gyorsaságán kívül az alapjogi helyzet nem hagy maga után különösebben kívánnivalót. 2) Magyarországról valamilyen okból csak a 6. cikkel kapcsolatban fordulnak a bírósághoz, az egyéb vélelmezett jogsérelmet szenvedők nem nyújtanak be panaszt. 3.) A magyar állam sokkal nagyobb arányban egyezik meg a nem a 6. cikk sérelmére hivatkozó panaszosokkal, akik aztán visszavonják indítványukat, mert nem akarnak öt-hat évet várni egy esetlegesen kedvezőtlen ítéletre. 4.) Baka András került az esetleg felmerülő lehetőségeket, hogy érdemben döntsön egyéb ügyekben.

Intuitív alapon az 1) pontot elvetnénk, mert az emberi jogvédelem tekintetében Magyarország nagyjából a régió átlagán állhat, valószínűleg több védelmet nyújtva, mint Románia, de kevesebbet, mint Ausztria. Bár nem zárjuk ki, de nem tartjuk valószínűnek, hogy az igazságszolgáltatás jelentősen lassabb volna, mint másutt a régióban. Az ügyeket közelebbről megvizsgálva látható, hogy nem önmagában a magyar marasztalási arány kirívósága a döntő, hanem az, hogy milyen típusú ügy kerül egyáltalán a bíróság elé. A marasztalási arány ugyanis láthatóan jól leképezi a magyar ügyek egyhangúságát. A 2) ponttal kapcsolatban valószínűnek tartunk egyfajta önszelekciót, ugyanis a 6. cikk megsértése egyértelmű tud lenni, tehát a nyertesség valószínűsége jól kalkulálható, míg egyéb ügyekben a bizonytalanságok miatt eleve nem bíznak meg költséggel járó külön ügyvédet egy többéves, többséyles kimenetelű procedúrához, vagy ha igen, 3) a panaszosokat akkor is az állammal való egyezsére ösztönzik a körülmények. Az elérhető adatokból azonban arra következtethetünk, hogy a megegyezések döntően a 6. cikkel kapcsolatosak.¹¹

Következésképpen felmerülhet a gyanú, hogy Baka András esetenként inkább befogadásra alkalmatlannak nyilvánított olyan ügyeket is, amelyekben egyéb, ellentmondásosabb jogkérdések merültek fel. Jóllehet nem várható el, hogy egy strasbourgi bíró aktivista módon külön keresse az eldöntendő ügyeket, valószínűtlennek tűnik, hogy majd két évtized során ne érkeztek volna olyan, nem

a 6. cikkel kapcsolatos magyar ügyek, amelyekben ne lehetett volna érdemi döntést elérni. Vagyis a befogadás kérdésében a határesetekben – a magyar ügyek kialakult egyhangúsága miatt – inkább a befogadást lett volna célszerű pártolni. Különösen szembeötlő, hogy mindössze az 1999-es Rekvényi-ügyben merült fel egyáltalán az egyezménynek a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatos 10. cikke. Miközben a bíróság Ausztriát nem kevesebb, mint 23 ítéletben, Bulgáriát 4, Szlovákiát szintén 4, Lengyelországot pedig 7 ügyben marasztalta el az egyezmény 10. cikkének megsértése miatt.¹² Bár a véleménynyilvánítás szabadságának helyzetét Magyarországon a gyakorlatban alapvetően jónak ítéljük, a helyreigazítással, becsületsértéssel vagy rágalmozással kapcsolatos ügyek tagadhatatlan ellentmondásai, következetlenségei miatt legalábbis meglepő, hogy a más témában hozott Rekvényi-döntésen kívül a 10. cikket érintően egyetlen magyar vonatkozású ítélet sem született Strasbourgban.¹³ Itt érdemes szót ejtenünk a Keller-ügyről,¹⁴ amely kiváló lehetőséget nyújthatott volna a bíróságnak arra, hogy kifejtse álláspontját egy meglehetősen összetett és érdekes jogkérdésben, a politikusok egymásra vonatkozó kijelentéseinek értékelése témájában.¹⁵ Az ügyet azonban a Kiskamara – feltehetően Baka András előterjesztése alapján – egyhangúlag befogadhatatlannak minősítette.

A bírósági adatbázis¹⁶ szerint összesen 125 olyan ítélet született Baka András bírói tevékenysége alatt, amelyben a bepanaszolt állam Magyarország volt.¹⁷ A bíróság ebből 108 ügyet Magyarország tekintetében kizárólag a 6. cikk alapján döntött el,¹⁸

6-ot pedig törölt az ügylajstromból. Mindössze 11 olyan, Magyarországot érintő döntés született tehát, amelyben a bíróság a 6. cikken kívüli egyéb, az egyezményben biztosított jog megsértését érdemben vizsgálta.¹⁹ A következőkben ezeket vesszük sorra.

Az ügyeket a marasztalás jogalapja szerint csoportosítva a 11 ügyből 5 a szabadsághoz és biztonsághoz való jogot biztosító 5. cikkel volt kapcsolatos, és a bíróság mindig egyik esetben egyhangúlag döntött a kérdésben. Azt azonban meg kell említenünk, hogy a marasztalások

az 5. cikk három különböző alcikke alapján történtek: három esetben az 5.3 cikk, egy esetben az 5.4 cikk és szintén egy esetben az 5.1 cikk alapján. A változatos ténybeli háttérű ügyekből és a marasztalásokból véleményem szerint az a következtetés von-

ható le, hogy a büntetőeljárásoknál az előzetes letartóztatások bírósági gyakorlata valószínűleg komoly kívánnivalókat hagy maga után. Nemcsak az előzetes letartóztatás, illetve kényszergyógykezelés hossza volt ugyanis probléma (ez tulajdonképpen csak következmény volt), hanem a valós bírói mérlegelés hiánya. A bíróság szóban forgó ítéletei véleményünk szerint kiegyensúlyozottak és megalapozottak.

Két eset az egyezménynek a kínzást, az embertelen és megalázó bánásmódot tiltó 3. cikkével volt kapcsolatos: a 2003-as Kmetty-ügy²⁰ és 2004-es Balogh-ügy.²¹ Az előbbiben egy bombariadó során a rendőrség egy a helyszínt elhagyni nem akaró személyt elszállított, és az eljárás, illetve kihallgatás során feltehetően bántalmazott. A bíróság az elé tárt adatok alapján nem tudta bizonyítani elfogadni a bántalmazás tényét, de megállapította a jogsértést, mert a bántalmazásra vonatkozó panasz rendőrségi kivizsgálását nem találta megfelelőnek. A vizsgálat ugyanis csak orvosi szakvélemény beszerzésére irányult, és egyéb körülményeket, kérdéseket nem vizsgált érdemben.

A Balogh-ügyben hozott ítélet ellentmondásosabb volt. Az ügyben egy férfit a rendőrségi kihallgatáson – gyaníthatóan részben roma származása miatt – megverték, és ennek következtében tartós halláskárosodást szenvedett. Az általa az ügyészségen kezdeményezett rendőrségi vizsgálat nem járt eredménnyel, a bántalmazást nem találták bizonyítottnak. Három évvel az eset után kártérítési követeléssel kereste meg a Belügyminisztériumot. A minisztérium helyett a Békés Megyei Rendőrkapitányság eljárásjogi okra hivatkozva utasította el kérelmét. Később a Legfőbb Ügyészség utasította el az esetleges rendőri visszaélés kapcsán indított nyomozás újraindítására vonatkozó indítványt. A bíróság a 3. cikkel kapcsolatos jogsértés kérdésében megosztott volt, olyannyira, hogy a vélhetően előadó bíróként közreműködő Baka András kisebbségbe szorult. Végül 4:3 arányban a bíróság megállapította, hogy a tagállam megsértette az egyezmény 3. cikkét. A panaszban hivatkozott többi cikk tekintetében egyöntetű volt az elutasítás. Az eset azért is érdekes, mert a fizikai bántalmazás bizonyítása valóban nehézségekbe ütközött, különösen mert a panaszos csak az eset után két nappal ment orvoshoz. Ahogyan arra Baka András is hivatkozik különvéleményében, a bíróság a 3. cikk megsértése kapcsán igen magas bizonyossági fokot követel meg. Ennek oka, hogy az e cikk miatti marasztalás az adott or-

szágra nézve bizonyos fokú megbélyegzéssel járhat.²² A bíróság tulajdonképpen átvette az amerikai jogból ismert, a büntetőügyek esetében használt „*beyond reasonable doubt*” standardot.²³ A magas fokú bizonyosság kérdése azért lényeges, mert a bíróság előtti eljárás alapvetően kártérítésre irányul és inkább a magánjogi perekhez hasonlatos, ráadásul ha a bizonyítékok valóban minden ésszerű kétséget kizáróan rendelkezésre álltak volna, akkor valószínűleg még a panasz beadása előtt sikerült volna az adott ügyet megoldani. Baka András tehát lényegében ehhez a – véleményünk szerint vitatható – esetjoghoz tartotta magát, illetve erőteljesen támaszkodott a magyar ügyészségi eljárásra, gyakorlatilag megállapítva, hogy az megfelelően körültekintő és megalapozott volt. A többség azonban láthatólag a „*sim*” valószínűség alapján döntött a panaszos mellett.

Az eset körülményei alapján azt gondoljuk, sokkal valószínűbb, hogy a bántalmazás és a sérülés a rendőrségen történt, mintsem később, esetleg korábban. A bírói dilemma tehát az volt, hogy inkább a szigorú precedenst követve és a korábbi állami eljárásokra hagyatkozva az állam javára dönti el az ügyet, vagy esetleg, látva a körülményeket és észelve a panaszos valószínű jogsérelmét, továbbá szem előtt tartva, hogy a bíróság feladata a jogsérelmek valamilyen módon történő orvoslása, a kérelmező javára dönt. Baka András az előbbi, a többség az utóbbi opciót választotta.

A továbbiakban időrendben haladva a bíróság által Magyarország tekintetében meghozott első ítéletre, a Rekvényi-ügyre térek ki, amelyet a Nagykamara még az 1998-as eljárási reformok előtti rend szerint tárgyalta.²⁴ Az eset a rendőrök politikai tevékenységének korlátozását vizsgálta az egyezmény 10., 11. és 14. cikke alapján. Az ítélet gyakorlatilag egyhangú²⁵ volt a tekintetben, hogy az állami alkalmazottak, rendfenntartó erők politikai tevékenysége korlátozása terén meglehetősen nagy a tagállami mozgáster. Emellett a bíróság

figyelembe vette az a tény, hogy Magyarországon a rendszerváltás előtt egypártrendszer volt. E történelmi háttér miatt megértő volt a korlátozással kapcsolatban és nem ítélte azt túlzottnak. Baka András szerint az ezzel ellentétes döntés esetén a tagállamok mintegy felének jogszabályait módosítani kellett volna, ezt pedig a bíróság tagjai nem vállalták, illetve nem érezték szükségesnek.²⁶

Külön meg kell említenünk, hogy a 10. cikk az egyezmény alapján több okból korlátozható, a 11.

A BÍRÓSÁG A NEHÉZ ESETEK-
BEN – RÉSZBEN PERSZE
A KORLÁTOZÁSRA LEHETŐSÉ-
GÉT ADÓ EGYEZMÉNY-
SZÖVEG MIATT – AZ ÁLLAMI
JOGKORLÁTOZÁS IRÁNT
SOKSZOR IGEN FOGÉKONY,
ÉS LEHETŐSÉG SZERINT KE-
RÜLI A POLITIKAI KONF-
LIKTUSHELYZETEKET.

cikk pedig kifejezetten kiemeli, hogy a fegyveres erők tagjainak gyülekezési és egyesülési joga korlátozható. Összegezve megállapíthatjuk, hogy bár az ítéletet nem tartjuk ideálisnak, sőt a történelmi helyzetre való hivatkozás kifejezetten helyteleníthető, a döntés nem tekinthető megalapozatlannak vagy elfogultnak. Megerősíti azonban azt a vélekedést, hogy a bíróság a nehéz esetekben – részben persze a korlátozásra lehetőséget adó egyezményszöveg miatt – az állami jogkorlátozás iránt sokszor igen fogékony, és lehetőség szerint kerüli a politikai konfliktushelyzeteket.

Az időrendben következő kiskamarás eset a 2006-os Földes-ügy, amelyben a két panaszos egy csődbüntettel kapcsolatos nyomozás során már 1993-ban gyanúsított volt, 2002-ben első fokon el is ítélték őket, ám a másodfokú bíróság megsemmisítette az ítéletet és új elsőfokú eljárást rendelt el. Első fokon aztán újra elítélték őket, igaz, más bűncselekmény miatt. A másodfok az ítéletet helybenhagyta, de a Legfelsőbb Bíróság a másodfokú bíróság ítéletét megsemmisítette. Az új másodfokú ítélet végül helybenhagyta az elsőfokú ítéletet és az abban foglalt relatíve enyhe büntetést. A strasbourgi bíróság ezen enyhe ítélet miatt nem is tartotta megalapozottnak az eljárás hosszával (a 12 és fél évvel) kapcsolatos, a 6. cikkre alapozott indítványt, mondván, az időmúlást a magyar bíróság enyhítő körülményként már figyelembe vette. Azonban a panaszosok egyike az igencsak hosszúra nyúlt eljárás ideje alatt útlevelét nem használhatta, és ez nyilván nem állt arányban a tagállamnak az eljárás lefolytatásához fűződő érdekével, ezért a bíróság a 4. kiegészítő jegyzőkönyv 2.2 cikk (mozgásszabadság, az állam elhagyásának joga) tekintetében marasztalta el az államot.

A 2007-es Bukta-ügy²⁷ nem mentes a hazai politikai vonatkozásoktól, ugyanis annak előzménye, hogy a panaszosok előre be nem jelentett tüntetést szerveztek egy budapesti szálloda elé, mert a miniszterelnök egy a román miniszterelnök által szervezett fogadáson vett részt. A rendőrség feloszlatta a tüntetést, és a magyar bíróságok helybenhagyták ezt az eljárást. A strasbourgi bíróság azonban úgy találta, hogy bár a békés gyülekezésre vonatkozó előzetes bejelentés megkövetelése önmagában nem sérti az egyezményt, jelen eset körülményei, például az, hogy nem merült fel a tüntetés tényleges veszélyessége, nem indokolták a rendőri feloszlátást, még akkor sem, ha azt a magyar jogszabály az adott esetre előírta. A bíróság ítélete egyhangú volt és alapvetően egyet lehet vele érteni.²⁸

A fentiekben röviden áttekintettem a bíróság magyar vonatkozású ítéleteit. Ezek bár több, például a bírósági fellebbezéssel kapcsolatos következtetés

megfogalmazására is lehetőséget adnak, Baka András emberi jogi filozófiájához nem vittek közelebb. A Balogh-ügyben írt különvéleménye ugyan határozottan konzervatív hozzáállást mutat, de hibásnak nem tekinthető.

A KÜLÖNVÉLEMÉNYEK

Baka András tizenhat éves bírói működése alatt több száz ítélet és több ezer döntés meghozatalában vett részt. Ezek közül mintegy 45 alkalommal jegyzett különvéleményt vagy párhuzamos indokolást.²⁹ Legtöbb esetben nem saját különvéleményt csatolt, hanem a mások által írt véleményekhez csatlakozott, különösen igaz ez a „nehéz esetekben”. A következőkben Baka Andrásnak az általunk jelentősebbnek tartott ügyekben jegyzett különvéleményeivel foglalkozunk részletesebben. Ezek az ügyek sem ténybeli, sem jogi háttérük miatt nem minősültek egyszerűnek, és még ha meggyőző is volt a többség adott esetben, volt lehetőség ésszerű különvéleményekre.

Baka András 19 olyan ügyben volt legalább részben különvéleményen, amelyről a Nagykamarában, illetve plenáris ülésen döntöttek.³⁰ Mint fentebb hivatkoztunk rá, a bíróság az utóbbi öt évben hozott nagykamarai határozatok többségében (évente változó arányban kb. 55-65 százalékában) legalább egy kérelem tekintetében a panaszos javára ítélt, vagyis az ítéletek 45-35 százalékában teljes mértékig az állami oldalnak adott igazat. Intuitív alapon tehát azt várnánk, hogy a különvélemények is valamiféle határozott megosztottságot mutatnak. Ehhez képest Baka András nagykamarai különvéleményei 100 százalékban az állami oldal számára voltak kedvezők. Igaz, a releváns ítéletek többsége nehezen eldönthető ügyben, határesetekben született. Azonban a számokat és a monoton kivételnélküliséget látva mindez egy igen határozott, a nehéz ügyekben következetes – legalábbis a bírósági átlaghoz képest relatív – állampártiságról, a jogkorlátozások megengedhetőségét támogató hozzáállásról tesz tanúbizonyságot.

Érdemes felidézni a McCann és mások kontra Egyesült Királyság esetet. A meglehetősen bonyolult ügy végül 10:9 arányban dőlt el, elmarasztalva az Egyesült Királyságot az egyezmény 2. cikkének megsértése miatt. Baka András csatlakozott Ryssdal bíró különvéleményéhez, amely a kilenc kisebbségben maradt bíró közös véleménye volt. Az eset lényege, hogy Gibraltáron a brit különleges biztonsági erők lelőttek három IRA-terroristát, akik özvegyeik perelték az államot. Az eset érdekes, és a 2001. szeptember 11-i események után igen aktuális kérdéseket vet fel. Az akció alapja az volt, hogy infor-

mációk szerint a terroristák egy autóbombát akartak felrobbantani, amelynek detonátora, úgy tűnt, náluk van. A biztonsági erőkre leselkedő veszély tehát fokozott volt. A biztonsági erők két akcióban, kivégzésszerűen megölték a három terroristát. Később kiderült, hogy autóbomba nem volt, tehát a detonátor sem létezett. A katonák szerint pedig az általuk leadott gyors lövések kiváltó oka épp a feltételezett detonátor volt, mivel bizonyos mozdulatokat ők úgy értelmeztek, mint amelyekkel a bombát akarták működésbe hozni. Az nem volt kétséges, hogy a megölt személyek az IRA tagjai voltak, de az akció nem volt megfelelően előkészítve és végrehajtva, továbbá a biztonsági erők – mivel figyelték a terroristákat – megakadályozhatták volna a történeteket, ha egyszerűen nem engedik be őket Gibraltárra. A bíróság ezért megállapította a 2. cikk megsértését. A kisebbségi vélemény szerint a biztonsági akció „feltétlenül szükséges” volt, ezért a jogsértés nem állt fenn. Az ügyben hozott többségi döntéshez mindenesetre el kellett tudni vonatkoztatni a panaszosok személyétől, amely – tekintve az ügy háttérét – nem lehetett könnyű. Az is valószínű, hogy 2001. szeptember 11-e után a kisebbségi álláspont kerekedett volna felül, és a bírák többsége még megerősített lett volna a biztonsági erők – igencsak elhibázott – akciója iránt.

Ebben a vonatkozásban hasonló volt a szituáció a V/T kontra Egyesült Királyság esetekhez, amelyekben a fiatal panaszosok arról lettek ismertek, hogy tízéves korukban elraboltak egy kétéves kisgyereket, akit agyonverték, majd a vonatsínre tettek. E felkavaró ügyben a bíróság által megállapított 6. cikkkel kapcsolatos jogsértés esetében csak Baka András volt különvéleményen.

Az Elsholz kontra Németország esetben hozott döntéshez Baka András különvéleményt írt, amelyhez három bíró csatlakozott. Az ügyben a panaszos egy férfi volt, aki házasságon kívül született gyermeke rendszeres láthatási jogát szerette volna megkapni. Az akkor hatályos releváns német szabályozás szerint a házasságon kívül született gyermeket az anyánál kellett elhelyezni, aki egyedül dönthetett az apa kapcsolattartási jogáról. Amennyiben ez a gyermek érdekében állt, a bíróság engedélyezhette az apának a kapcsolattartást; igaz, a bíróság bármikor visszavonhatta az engedélyt. A bíróság, leginkább az öt-hat éves gyerek véleményét és a szülők megromlott kapcsolatát, különösen az anya ellenkezését figyelembe véve, nem engedélyezte az apa kapcsolattartását. A panaszos szerint megsértették a családi élet tisztelgésben tartásához és a tisztességes eljáráshoz való jogát, mert a bíróság nem rendelt ki pszichológus szakértőt annak megállapítására, hogy

vajon tényleg az apa távoltartása áll-e a gyermek érdekében. A bíróság a panasznak helyt adott, a 14. cikkkel kapcsolatos érveket azonban egyhangúlag elutasította. Baka András szerint viszont a nemzeti bíróság dönti el, hogy egy eljárás során milyen bizonyítékokat vesz figyelembe, és különösen szabad a bíróság mérlegelési jogköre, ha a gyermek érdekeiről dönt. Vagyis az állam ez ügyben nem lépte túl a számára ezen a téren biztosított mérlegelési jogkört. Nem lehet azonban elmenni azon tény mellett, hogy Baka András érvelése (mivel alapvetően eljárásjogi okokra hivatkozik) figyelmen kívül hagyja azt a később egyébként hatályon kívül helyezett német anyagi jogszabályt, amely szerint a házasságon kívül született gyermek tekintetében a szülői jogokat főszabályszerűen csak az anya gyakorolta, megkülönböztetve ezzel a házasságon belül és kívül született gyermekek családjogi helyzetét.

Végezetül a nagykamarai ítéletek közül egy meglehetősen új és szintén nehéz esetet, a Jalloh kontra Németország ügyet említjük meg. Az ügyben a német rendőrök őrizetbe vették a panaszost, akiről azt feltételezték, hogy kábítószerrel töltött csomagot nyelt le, hogy a tárgyi bizonyítékot eltüntesse. A rendőrségi fogdában orvosi segítséggel és négy rendőr közreműködésével hányást előidéző anyagot adtak be neki az orron át a gyomorba egy csövet vezetve, illetve egy másikat injekció formájában. A panaszos ezek hatására egy 0,2 gramm kokaint tartalmazó csomagot kihányt. A büntetőeljárás során a panaszos azzal védekezett, hogy fizikai bántalmazás áldozata lett az erőltetett hatóanyag-beadás folytán, és e bántalmazás később gyomorpanaszokat is okozott. A bíróságok végül hat hónapig tartó felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték, és úgy ítélték meg, hogy a hányást előidéző szer kényszerbeadása nem aránytalan a 0,2 grammnyi kábítószerhez képest. A hatóanyag szervezetbe juttatására a büntetőeljárás törvény lehetőséget adott, az így feltárt bizonyítékokat az eljárás során a hatóságok jogszerűen felhasználhatták. A strasbourgi bíróság részletesen elemezte a hányást előidéző anyagok büntetőeljárásban való használatának nemzetközi gyakorlatát. Ezt követően mérlegelte az eset körülményeit: hogy négyen fogták le a panaszost, anamnézist nem vettek föl. A hányást előidéző anyagok erőszakkal való beadása valójában nem volt elengedhetetlen, mert azok természetes úton egyébként is távoztak volna. Végül a bíróság 10:7 arányban megállapította a 3. cikk, valamint 11:6 arányban a 6. cikk sérelmét. Baka András az „érdekelt” német bíró Georg Ress különvéleményéhez csatlakozott. A különvélemény bírálta, hogy a többség az alapul fekvő kábítószerügyet bagatellizálta, és vitatta, hogy a kábítószer természe-

tes úton való távozása (az állandó megfigyelés miatt) nem volna hasonlóan jogkorlátozó. A különvélemény szerint mivel nem lehetett tudni, hogy pontosan mennyi kábítószer nyelt le a panaszos, fennállt annak a veszélye, hogy az esetleg felszívódó kábítószer egészségkárosodáshoz vezet. A kisebbség szerint a bűncselekmény kétségtelenül üldözendő, ezért a bűnüldöző szerveknek valamit tenniük kellett, és az eszközválasztás, álláspontjuk szerint befért a tagállamok számára biztosított mérlegelési jogkörbe.

Baka András a 26 kiskamarai ítélethez fűzött különvéleménye közül 5 esetben volt a panaszos, 17 esetben pedig a jogkorlátozás pártján, míg 4 esetben vegyes, részben párhuzamos, részben különvéleményt jegyzett.³¹ Itt tehát a kép változatosabb, de azt is látnunk kell, hogy eltekintve a Balogh-ügytől, valamint az N. F. kontra Olaszország és a Maronek kontra Szlovákia esettől, a kiskamarai ügyek kevésbé vetettek fel izgalmas és nehéz jogkérdéseket; igaz, a ténybeli háttér értékelése nem volt minden esetben egyszerű.

Az N. F. kontra Olaszország ügyet szintén érdekes felidézünk. Egy olasz bíró felvételét kérte az egyik szabadkőműves páholyba, ahová fel is vették. Nem sokkal később azonban ügyészek kezdtek el vizsgálni, hogy kiderítsék, a bírák közül kik tartoznak a szabadkőművesekhez. Ezt követően a panaszos azt kérte a páholytól, hogy „eltávolodhasson” és tagsága „alvóra” változhasson. Az ügyészek a szabadkőműves bírákról összeállított listát átadták a Nemzeti Bírói Tanácsnak, amely fegyelmi eljárást indított a panaszos ellen is. A fegyelmi eljárás eredményeképp a panaszost figyelmeztetésben részesítették, mert megszegte azt a tilalmat, hogy a bírák nem viselkedhetnek a bírói hivatáshoz méltatlanul. Évekkel később pedig az előléptetését tagadták meg azon az alapon, hogy korábban fegyelmi szankcióval sújtották. A jogszabály nem határozta meg, hogy pontosan mi számít a bírói hivatáshoz méltatlan tevékenységnek. A Nemzeti Bírói Tanács 1990-ben ajánlást fogadott el, amelyben hangsúlyozta, hogy – többek között – a szabadkőműves tagság kényes problémákat vet fel. Az ajánlás az olasz Alkotmánybíróság egy 1981-es határozatára hivatkozott, amelyben a testület a bírói függetlenség fényében korlátozhatónak ítélte a bírák vélemény szabadságát.

Az ügyben eldöntendő lényeges kérdés az volt, hogy a korlátozást vajon jogszabály írta-e elő, pontosabban a törvény általános tilalma az ajánlással együtt elég határozott volt-e, s az alapján elvárható volt-e, hogy a panaszos előre lássa, tagsága fegyelmi szankciókkal járhat. A többség úgy találta,

hogy nem volt egyértelmű az ajánlás, hiszen a Tanács csak 1993-ban (miután a panaszos már lemondott tagságáról) tiltotta kifejezetten a szabadkőművességet, addig igen határozatlanul fogalmazva utalt arra, hogy a szabadkőműves tevékenység nem preferált. A bíróság ezért 4:3 arányban megállapította az egyezmény 11. cikkének megsértését. A döntéshez mindhárom kisebbségbe szorult bíró különvéleményt csatolt. Baka András meglehetősen megértő volt az olasz szabályozással, s úgy vélte, egy magasan képzett bírónak számítania kellett volna arra, hogy a tagság fegyelmi eljárást von majd maga után.

A fentiekben Baka András különvéleményeit tekintettem át összességükben és néhány – véleményünk szerint reprezentatív – példán keresztül. A fentiekből nem következik, hogy Baka András az úgynevezett nehéz ügyekben soha ne lett volna a panaszost támogató oldalon, annyi azonban mindenképpen, hogy amikor különvéleményt csatolt vagy más által írt különvéleményhez csatlakozott, akkor az esetek többségében (a Nagykamara elé került ügyekben minden alkalommal) a jogkorlátozás megengedhetőségéért emelt szót.

A SZÓLÁSSZABADSÁGÜGYEK

A szólásszabadsággal kapcsolatban a bíróságra került ügyek meglehetősen változatosak: a gyűlöletbeszéd, becsületsértéssel, a bizalmas információk nyilvánosságra kerülésével kapcsolatos esetek mellett több kérelem érinti az elektronikus média szabadságát vagy például az obszcén kifejezések megítélésének kérdését. Nehezíti a bírósági esetjog értékelését az a tény, hogy az egyezmény 10. cikkének 1. és 2. alcikke is lehetővé teszi a véleménynyilvánítás jogának korlátozását. Ebből következően a bíróság a jogkorlátozást elvi alapon nehezen tudná megtiltani. A bírák nem is erre, csupán arra vállalkoznak, hogy az adott eset körülményeit megvizsgálják, majd egy viszonylag egyszerű arányossági teszt alapján döntenek a jogkorlátozás megengedhetőségéről. Ehhez hozzá kell tennünk, hogy a kamarák, különösen a Nagykamara összetétele erősen változó, így nem várhatunk nagy konzisztenciát a 10. cikkel kapcsolatos esetjogban. Ahogy Sajó András megjegyezte a szólásszabadságról szóló könyvében: attól függően, hogy ki milyen álláspont megerősítését akarja elérni, a bíróságnak a véleménynyilvánítás szabadságát támogatóbb vagy éppen korlátozóbb eseteire hivatkozhat.³²

A Nagykamara (ideértve a korábbi plenáris bírósági ítéleteket is) összesen 33 olyan ítéletet hozott Baka András részvételével, amelyben a 10. cikkel

kapcsolatos érv felmerült; ebből 4 esetben a bíróság érdemben nem vizsgálta a szólásszabadság érvét,³³ így 29 vizsgálható érdemi ítéletről beszélhetünk.³⁴ A bíróság 29 ítéletről 8-ban a panaszt elutasította, 21 esetben pedig a panaszosnak adott igazat, s ebből 12-t a bíróság egyhangúlag támogatott.³⁵ Baka András a panaszt elutasító valamennyi ítéletet megszavazta.³⁶ A panaszosnak helyt adó ítéletek közül 9 meglehetősen megosztotta a bíróságot. Ezek közül 5-ben Baka András kisebbségben maradt, vagyis a jogkorlátozás megengedhetősége mellett érvelt.

Tovább árnyalják a képet Baka Andrásnak az Observer és Guardian kontra Egyesült Királyság, valamint a Sunday Times kontra Egyesült Királyság ügyben képviselt többségi álláspontjai. A két eset nagyjából hasonló tényeken alapul. Lényegük, hogy egy korábban a brit titkosszolgálatnál dolgozó, de Ausztráliában élő férfi megírta önéletrajzát, amelyben számos – feltehetően illegális és politikailag motivált – titkosszolgálati akcióra hívta fel a figyelmet. A könyvben szereplő állítások, feltételezések egyes részei korábban már napvilágot láttak más szerzők műveiben és televízió-műsorokban, anélkül azonban, hogy ezekkel szemben az állam bármilyen módon fellépett volna. A brit kormány, miután a könyv várható megjelenéséről tudomást szerzett, az ausztrál bíróságon akarta megakadályozni a könyv terjesztését. Mindeközben a brit napilapok beszámoltak a perről és a kéziratban szereplő főbb állításokról. A brit kormány válaszul az újságokat próbálta eltiltatni a könyv egyéb részeinek publikálásától. A kötetet időközben az Egyesült Államokban, Kanadában és egyes európai országokban milliós példányszámban jelentették meg és adták el. Végül az egyes országokban folyó eljárásokban a brit kormány nem járt sikerrel, de a brit újságokat az eljárás során időlegesen eltiltották az eset nyilvánosságra hozatalától. Az időleges eltiltás miatt került az ügy a bíróság (illetve korábban a bizottság) elé. Az Observer és Guardian ügyben a 10. cikkel kapcsolatos panasz két időszakra vonatkozott: az első időszak a könyv egyesült államokbeli megjelenésig tartott, a második az azt követőre. A bíróság elfogadta, hogy a panaszosnak az egyezmény 10. cikkében biztosított jogát megsértették, mert miután a könyv elérhetővé vált, nem maradt ésszerű indoka az újságokra vonatkozó publikációs tilalomnak. Ugyanakkor az első időszak tekintetében a bíróság 14:10 arányban elutasította a jogsértés megállapítá-

A SZÁMOKAT ÉS A MONOTON KIVÉTELNÉLKÜLISÉGET LÁTVÁ MINDEZ EGY IGEN HATÁROZOTT, A NEHÉZ ÜGYEKBEŦ KÖVETKEZETES – LEGALÁBBIS A BÍRÓSÁGI ÁTLAGHOZ KÉPEST RELATÍV – ÁLLAMPÁRTISÁGRÓL, A JOGKORLÁTOZÁSOK MEGENGEDHETŐSÉGÉT TÁMOGATÓ HOZZÁÁLLÁSRÓL TESZ TANÜBIZONYSÁGOT.

sát. Baka András e rész kérdésben a többséggel tartott, vagyis a jogkorlátozás megengedhetősége oldalt volt.

A kapcsolódó és igen hasonló, de csak egy időszakra vonatkozó Sunday Times-ügyben Baka András írta az ítéletet, amely megállapította a 10. cikk megsértését.³⁷ Azonban öt bírónak az ügynek, illetve az Observer és Guardian ügynek az ítéletéhez párhuzamos véleményt csatolt. Ebben többek között az 1971-es New York Times Co. kontra Egyesült Államok (Pentagon Papers) esetre hivatkozva nem értettek egyet azzal a mindkét ítéletben szereplő általános megállapítással, hogy az egyezmény elveiben nem tiltja a szólás előzetes korlátozását. Baka András nem támogatta ezt az álláspontot.

Baka András első jelentős különvéleménye a véleményszabadsággal kapcsolatban az Open Door és Dublin Well Women kontra Írország ügyben született. Két nonprofit társaság és több magánszemély azért perelte Írországot, mert az ír bíróságok eltolták a felpereseket attól, hogy azok

tájékoztatót és tanácsot adjanak az Írországon kívüli abortuszlehetőségekről. Mivel az abortusz elősegítése az ír törvények szerint büntetendő cselekmény volt, illetve a családtervezésről, valamint a cenzúráról szóló ír törvények is kifejezetten tiltották az abortusszal kapcsolatos könyvek, kiadványok terjesztését, egy magzatvédő szervezet által indított perben a polgári bíróság eltiltotta a felpereseket, hogy a to-

vábbiakban az abortusszal kapcsolatos bármilyen tájékoztatót adjanak vagy segítséget nyújtsanak.³⁸ Az akkor még működő bizottság a kérdésben megosztott volt, így a kérdés a bíróság elé került. A bírák 18:5 arányban úgy ítélték meg, hogy Írország megsértette az egyezmény 10. cikkét. Baka András különvéleményt csatolt a döntéshez, amelyhez mások nem csatlakoztak. Érvelése szerint az adott ügyben nem a szólásszabadságot korlátozta az ír bíróság, hanem a társaságok egyébként is tiltott tevékenységét, aminek „csak” következménye volt a szólásszabadság korlátozása. A többséggel ellentétben úgy vélte, a korlátozás nem volt abszolút, mivel egyéb forrásokból lehetőség volt az információkhoz való hozzájutásra. Baka álláspontja szerint a jogkorlátozás nemcsak szükséges volt az ír alkotmány által védett magzati élet védelme érdekében, de az egész ír jogrend integritásának fenntartása is megkövetelte azt. Ebben az ügyben feltehetően nemcsak a szólásszabadság kérdése, hanem az abortusz témája is szere-

pet játszott abban, hogy a különvélemény a határozott írással szemben.

A Goodwin kontra Egyesült Királyság ügyben Baka András ismét a tagállamot elmarasztaló 10:7-es arányban meghozott döntés ellen szavazott. Az ügy alapja az volt, hogy egy újságíró információkat kapott egy gazdasági társaság pénzügyi helyzetéről, majd a cikk írása során beszélt a társasággal is, amely azonnal bírósághoz fordult, hogy a cikk megjelenését megakadályozza, mivel az információ bizalmas, üzleti titok volt. A gazdasági társaság polgári perben akarta köteleztetni az újságírót, hogy adja ki információforrását, mivel személyének ismerete szükséges ahhoz, hogy a megfelelő jogi lépéseket (kártérítés stb.) a társaság meg tudja tenni. Az újságírót a bíróságok következetesen kötelezték az informátor felfedésére, aminek az újságíró nem tett eleget, ezért a bíróság a panaszost megbüntette. A strasbourgi bíróság bíráinak többsége úgy találta, hogy a szólásszabadság korlátozása nem volt szükséges egy demokratikus társadalomban. A bíróság szerint az újságírókat információforrásuk kiadására kötelezni csak kivételes esetekben, „életfontosságú” köz-, illetve magánérdek védelme esetén lehetséges, márpedig jelen esetben egy közönséges, az üzleti sajtóban mindennapos hírről volt szó. A Baka András által támogatott kisebbségi vélemény megszemélyközig a Lordok Háza érvelésére hagyatkozott, így a jogkorlátozást megengedhetőnek találta.

A Bowman kontra Egyesült Királyság esetben a strasbourgi bírák 14:6 arányban döntöttek úgy, hogy a tagállam megsértette az egyezmény 10. cikkét. A felperes hölgy egy magzatvédő társaság aktivistája volt, aki a parlamenti választások előtt röpcédulákat, információs broszúrákat szeretett volna terjeszteni az abortusszal kapcsolatos kérdésekről és a képviselőjelöltek ezzel kapcsolatos megnyilvánulásairól. A kampányfinanszírozási előírások alapján a szavazás előtti 4-6. héttől a képviselők megválasztása, illetve megválasztásának megakadályozása céljából információterjesztésre engedély nélkül öt fontnál nem lehetett többet költeni. Mivel a panaszos több ízben többet költött e limitnél, megbüntették. A bíróság megállapította, hogy a korlátozást jogszabályt írta elő és legitim célt szolgált, de az adott ügyben úgy látta, hogy a jogkorlátozás szükségtelen volt egy demokratikus társadalomban. Az ugyanis a panaszos közlési jogát abszolút módon korlátozta, és bár elviekben lehetőség volt egyéb módon kommunikálni a választópolgárokkal, például olvasói levelek közlése útján, ezek megjelenésére a gyakorlatban kevés volt az esély. A különvélemény, amelyet Baka András is támogatott, úgy érvelt, hogy a korlátozás nem

volt aránytalan, mert lehetőség volt a pártok pénzügyi támogatására, másrészt az információk közölhetőek voltak, amennyiben azok nem egyes képviselőkhez kapcsolódtak. A különvélemény szerint az öt fontos tilalmat csak a teljes kampányfinanszírozási rendszer egészével együtt lehetett volna értékelni. A korlátozás ezért szükséges volt egy demokratikus társadalomban és azzal a tagállam mérlegelési jogkörét nem lépte túl.

A Bladet Tromsø and Stensaas kontra Norvégia ügy szintén említést érdemel. A panaszos a Bladet Tromsø nevű norvég helyi újság és annak korábbi szerkesztője volt. Egy szabadújsós újságíró, miután egy ideig élménygyűjtés céljából fókavadászati felügyelőséget vállalt és ebbéli minőségében egy hónapig figyelte a fókavadászok tevékenységét, interjú adott tapasztalatairól az újságnak. Az interjúban azt állította, hogy a Harmoni hajó egyes fókavadászai megsértik a vadászati törvényt. Az újságíró-felügyelő a minisztériumnak küldött hivatalos úti jelentésében a hajó legénységének öt tagját néven nevezte, mint akik szerinte jogot sértettek. Mivel a minisztérium észlelte, hogy a jelentés bűncselekmények elkövetésével vádol egyes személyeket, a jelentés közzétételét elhalasztotta. E halasztás tényéről írt cikket a Bladet Tromsø és egyúttal idéztek a jelentésből is, majd későbbi számokban az egész jelentést leközölték. A dokumentum és az interjú komoly visszhangra találtak Norvégia-szerte, sőt a BBC és a CNN is foglalkozott a kérdéssel, olyannyira, hogy rövidesen betiltották az újszülött fókák megölését. Később a jelentés alapján parlamenti vizsgálat indult, amelynek során többrendbeli vadászati szabálytalanságot állapítottak meg és jogszabályi változtatásokat is ajánlottak, de az újságíró egyes állításai végül nem voltak bizonyíthatók. A hajó legénysége az újságíróval szemben indított több személyiségi jogi perben is nyert. A vonatkozó jogszabály alapján (a magyar jogrendszerbeli rágalalmazáshoz hasonlóan) egyetlen eljárásban büntető szankció kiszabására, a valótlan állítás „érvénytelenítésére” (ami egy középkorból fennmaradt polgári jogi jogkövetkezmény) és kártérítés kiszabására is lehetőség van. A panaszosok a rájuk kirótt kártérítés miatt fordultak a bírósághoz.

A bíróság többek között a fent idézett Goodwin kontra Egyesült Királyság ügyre hivatkozva megállapította, hogy a tagállamok mérlegelési jogköre azokban az esetekben a legszűkebb, amikor az újságírók a jelentős közügyeket vizsgáló „örkutya” szerepét töltik be. Különösen alaposan kell vizsgálnia a bíróságnak akkor, amikor felmerülhet a veszély, hogy állami intézmények büntetései a közügyek vitatásától riasztják el a sajtót. A bíróság az adott ügy-

ben úgy találta, hogy a fókavadások jó hírnévhez való jogánál nagyobb súllyal esik latba a közügyek vitatásának fontossága. Tizennégy bíró ezért elmarasztalta Norvégiát, és csupán négyen maradtak kisebbségben. A Baka András által is támogatott különvélemény a szólásszabadságnak azt az aspektusát hangsúlyozta, amely szerint a joggyakorlás „felelősséggel jár”. Mivel a fókavadások magánszemélyek és nem közszereplők, az ő becsületük, jó hírnevük védelme nagyobb védelemben kell részesülnön az információszabadságnál. A különvélemény meglehetősen részletes, a jogi és a ténybeli aspektusokat alaposan szemügyre veszi, és szinte mindenben elveti a többség megállapításait és értékelését.

A norvég ügygel majdnem egy időben döntött a bíróság a Sürek és Özdemir kontra Törökország ügyben, amelynek két panaszosa egy török hetilap részvényese és főszerkesztője volt. A lap interjút közölt a Kurdisztáni Munkáspárt (PKK) egyik vezetőjével. Az interjú meglehetősen határozottan sürgette a független Kurdisztán létrejöttét, a titkosszolgálatok gyilkos tetteinek befejezését és az állami terrorizmus elleni egységes fellépést. A török bíróság elrendelte e lapszám valamennyi példányának lefoglalását arra hivatkozva, hogy az terror-szervezet nyilatkozatait tartalmazza és szeparatista propagandát terjeszt. Emellett a terrormegelőzésről szóló törvény alapján vád alá helyezték a panaszosokat, pénz- és börtönbüntetésre ítélte őket az Isztambuli Nemzetbiztonsági Bíróság, amit később a fellebbviteli bíróság jóváhagyott. A bíróság a 6. cikk megsértését bizonyítottak láta, a 10. cikk megsértésére vonatkozó érveket pedig a többség 11:6 arányban elfogadta.

A többségi vélemény hangsúlyozta: nagy a tagállamok mozgásterének megítélésekor, hogy mely kijelentések alkalmasak az erőszak szítására. A bíróság szerint az adott ügyben az erőteljes kijelentések nem voltak erre alkalmasak. A kisebbségben maradt bírák érvelésüket azzal kezdték, hogy a szólásszabadság nem korlátlan, és a demokráciát aláásó kijelentések esetében a tagállamok mozgásterének sokkal szélesebb, mint egyéb esetekben. A versengő értékek, jogok, mint például az élethez vagy a testi épséghez való jog erősebb védelmet kell kapjon, mint a szólásszabadság. Az erőszakra való uszítás esetében ezért a kisebbségben maradt bírók szerint igen könnyű a bíróság jogkorlátozásra vonatkozó tesztjének alkalmazása. Egy illegális szervezet is kifejezheti ugyan a véleményét a sajtón keresztül, de

ez nem jelenti azt, hogy mindenfajta nézetének hangot adhatna.

A Karatas kontra Törökország szintén a 10. cikk megsértésével kapcsolatos ügy volt. A panaszos egy kurd származású, isztambuli pszichológus volt, aki verseskötetet adott ki. A könyveket elkobozták, és az írókat a Nemzetbiztonsági Bíróság pénz- és börtönbüntetésre ítélte. A strasbourgi bírák 12:5 arányban megállapították, hogy Törökország megsértette az egyezmény 10. cikkét.³⁹

Baka András ebben és a fent említett Sürek és Özdemir ügyben is Luzius Wildhaber különvéleményéhez csatlakozott, aki jelentős részben szövegszerűen megismételte az előző esethez fűzött különvéleményét. Álláspontja szerint a versek szövege különösen sértő, pánikkeltő és területi elszakadásra buzdító, és önmagában az, hogy műfajukat tekintve versek, nem jelenti, hogy ne lenne hatásuk. Márpedig, érvelt jelen különvéleményében is, az erőszakra buzdító szövegek esetében nagy a tagállamok jogkorlátozásra vonatkozó mérlegelési szabadsága.

Baka András a 2. szekció Kiskamarájában a 10. cikkel kapcsolatos 34 ítélet meghozatalában vett részt, ám ebből 11 esetben az ítélet érdemben végül nem foglalkozott a 10. cikkel kapcsolatos érvekkel.⁴⁰ A 23 fennmaradó ítéletből 17 esetben a bíróság megállapította a jogsértést. (13 esetben egyhangúlag, 4-ben különvéleménnyel.) 6 esetben a bírák elutasították a panaszt. (3 esetben egyhangú volt a bíróság döntése, másik 3-ban pedig megosztottak voltak a bírák a panasz elutasításának

kérdésében.)⁴¹ Baka András minden esetben a panaszt elutasító többséggel tartott. Amennyiben a bíróság döntése a panasznak helyt adott, Baka András 4 esetből 3-ban a többséggel szavazott, és egyszer írt az elutasítás mellett szóló különvéleményt.

A Kiskamara tárgyalta a Maronek kontra Szlovákia esetet, amely a párhuzamos vélemények és a bírák megosztottsága miatt érdekes. A hétfős kamara egyöntetűen a 10. cikk megsértésének megállapítása mellett foglalt állást, de 6:1 arányban elfogadták, hogy a jogsértés megállapításának ténye megfelelő elégtétel. Christos Rozakis, a bíróság egyik alelnöke párhuzamos véleményt csatolt a döntéshez, amelyhez Baka András és Peer Lorenzen is csatlakozott. A párhuzamos véleményben Rozakis bíró kifejtette: azért szavazott a jogsértés megállapítása mellett, mert az alapul fekvő ügyben a panaszosra kiszabott kártérítés túlzott volt, de valójában nem értett egyet a többségi állásponttal, amely szerint a tagál-

lam megsértette az egyezmény 10. cikkét.⁴² A bíróság által megállapított tényállás szerint a panaszosnak joga lett volna használni egy számára az önkormányzat által kiutalt lakást, azonban a már elhunyt korábbi bérlő helyett időközben egy másik személy költözött be. A megállapított tényállás szerint semmi nem utalt arra, hogy a jogcím nélkülinek tűnő bérlőnek bármilyen kapcsolata lett volna az előző bérlővel és hogy joga lett volna a lakás használatára, a többéves pereskedést követően a hazai bíróság mégis neki ítélte a lakás használatát. Időközben a lakáshasználati vitából újságcikk és nyílt levél született, amely valóban érdekes egybeeséseket tárt föl és kérdéseket tett föl, amelyek következményeként a szlovák bíróság megállapította, hogy a panaszos megsértette a lakáshasználók jó hírnevét, és nagy összegű kártérítést ítelt meg. A sértő magatartás azal valósult meg, hogy a panaszos a lakáshasználók nevét és foglalkozását feltüntette a nyílt levélben, amelyben hazugsággal vádolta őket, és a demokrácia működését féltette az ilyen magatartások, valamint az e magatartásokkal kapcsolatos bírósági tehetetlenség miatt. A nyilván elkeseredett, de jóhiszemű panaszos levelét a többség nem tartotta túlzónak, különös tekintettel arra, hogy annak tartalma korábban már megjelent, és a többség az elszenvedett sérelem mértékét sem találta jelentősnek. Bár a Kiskamara ezen ítélete nem különösebben szofisztikált és tiszta, a lényeg, hogy a bíróság úgy találta, hogy az alkalmazott szankció nem állt arányban az egyébként legitim céllal.

A kisebbség ezzel szemben odáig ment, hogy azt a nyílt levélbeli mondatot, amely úgy hangzott, hogy „a lakáshasználók hazudtak nekem, és mivel az egyikük ügyész, a demokrácia, ha ilyen jogászokon múlik, nem lesz hosszú életű”, egyenesen durva kijelentésnek minősítették, amely álláspontjuk szerint az egyénnek a mások iránt tanúsítandó tiszteletre vonatkozó kötelezettségével nem összeegyeztethető. Továbbá úgy érveltek, hogy az adott ügyben egy magánszemély sértette meg más magánszemélyek a jó hírnevét, s tekintve, hogy a magánszemélyeket nagyobb védelem illeti meg, mint a közszereplőket, a jó hírnév védelme felülírta az abszolútnak nem tekinthető szólásszabadsághoz való jogot.

Összegzésképpen megállapítható, hogy Baka András a gyűlöletbeszéddel, a szélsőségesnek ható politikai beszéddel, a bizalmas adatok, üzleti információk publikálásával, a közügyek megvitatásával és a becsület csorbítására alkalmas kijelentésekkel kap-

csolatban is lehetőséget kapott a megszólalásra. Baka András 10. cikkel kapcsolatos ügyben nem írt különvéleményt egyetlen panaszos mellett sem, viszont 6-szor jegyzett különvéleményt a panaszossal szemben. Ha a bírakat megosztó ügyekben való ítélezését nézzük, akkor azt látjuk, hogy a Nagykamarában a panaszt elutasító döntéseket minden

FELTEHETŐEN NEMCSAK A SZÓLÁSSZABADSÁG KÉRDÉSE. HANEM AZ ABORTUSZ TÉMÁJA IS SZEREPET JÁTSZOTT ABBAN, HOGY A KÜLÖNVELEMÉNY A HATÁROZOTT ÍR ÁLLÁSPONT-RA TEKINTETTEL MEGÉRTŐ VOLT A JOGKORLÁTOZÁSSAL SZEMBEN.

esetben támogatta, míg a panaszosnak helyt adó ítéleteknél 9 esetből 4-ben a többséggel szavazott, és 5 alkalommal kisebbségben az elutasítást pártolta. Összességében a bírakat megosztó 14 nagykamarai ítéletből 10 alkalommal a jogkorlátozás oldalán állt. A Kiskamarában meghozott megosztott ítéletek közül a panaszt elutasító döntéseket minden esetben megszavazta, a panaszosnak helyt adó ítéleteknél

ezúttal 4-ből 3-szor a többség mellett állt, és egyetlen alkalommal maradt kisebbségben elutasító álláspontjával. Összességében 7 megosztott kiskamarai ítéletből négy alkalommal pártolta a jogkorlátozást.

ISKOLAI SZEGREGÁCIÓ

Végezetül, mert bár e cikk struktúrájában szervesen elhelyezni nem lehet, megemlítenédnek tartjuk a D. H és mások kontra Csehország ítéletet.⁴³ Az ügy ugyan közvetlenül nem érinti a magyar államot és Baka András nem is írt különvéleményt, azaz ez elvileg egy a sok Baka András által is aláírt ítélet közül, amelyek egy része természetesen megosztotta a bírakat, de helyhiány miatt nem tudjuk mindet alaposan szemügyre venni. Ennek az esetnek az egyes körülményeire ráirányítani a figyelmet mindazonáltal érdemes lehet a Magyarországon is rendkívül komoly társadalmi problémaként jelentkező roma iskolai szegregáció miatt.

Az úgy panaszosait állításuk szerint roma származásuk miatt hátrányos megkülönböztetés érte, mivel rendes tantervű iskolák helyett speciális, úgynevezett kiegészítő iskolákban helyezték el őket. Kezdetben a panaszosok szülei beleegyeztek a gyerekek elhelyezésébe, sőt esetenként kifejezetten kérték azt, és az elhelyezésről szóló hivatalos határozatot sem fellebbezték meg. Később azonban vitatták az elhelyezés jogosságát, úgy ítélték meg, hogy faji alapú megkülönböztetés és szegregáció motiválta az eljárást. Az elsőfokú és a másodfokú ítéletből is kitűnik, hogy a bírák tisztában voltak a meglévő társadalmi problémákkal, és az ítéletet az adott tényálláson túlmutató, nagy politikai jelentőségű ügynek fogták

fel. A jogvédők is tudatában voltak ennek, és számos nem kormányzati szerv *amicus curiae* levelekkel támogatta a panaszosok strasbourggi kérelmét.

A hétfős Kiskamara 6:1 arányban utasította el a panaszt. Mindössze Ireneu Cabral Barreto bíró írt különvéleményt, amelyben egyrészt arra hivatkozott, hogy a szegregációt a tagállam gyakorlatilag beismerte, másrészt arra, hogy a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság tényfeltáró jelentésének megállapításai kétségbe vonják az ítélet egyes állításainak megalapozottságát, például kérdéses, hogy a szülők bejegyzése valóban valós tájékoztatáson alapul-e. Costa bíró ugyan a többséggel tartott, de párhuzamos véleményben fejezte ki komoly kétségeit. A Kiskamara ítéletét lényegében arra alapozta, hogy a részes államoknak nagy szabadsága van az oktatási rendszer kialakításában, az iskolai elhelyezés nem az etnikai hovatartozáson alapult, hanem objektív tesztek eredményein, és hogy a szülők, ha nem értettek egyet az elhelyezéssel, nem tettek meg minden elvárható annak megváltoztatása érdekében. Az ítélet tehát részben a szülőket hibáztatta a külön oktatás miatt, és úgy érvelt, hogy ez nem róható fel az államnak.

A Nagykamara 13:4 arányban fordított az ítéleten. A cseh, a szlovák, a szlovén és a spanyol bírák kisebbségben maradtak, s az „érdekelt” cseh Jungwiert bíró különösen határozott hangvételű különvéleményt csatolt a döntéshez. A Nagykamara rendkívül hosszú, részletesen és diplomatikusan, de határozottan érvelő ítélete szerint a roma és nem roma származású gyerekek különböző kezelését nem sikerült a cseh államnak objektíven megindokolnia. A tények értékelése és egyáltalán az értékelés módszere, a statisztikai adatok bizonyítékként való figyelembevétele erősen jogvédő szellemű volt. A bíróság, felismerve Közép-Európa egyik legkomolyabb társadalmi problémáját, a maga eszköztárával, ha diplomatikusan is, de mintegy megfedtte Csehországot.

Baka András minden bizonnyal szintén belátta az ügy komoly társadalmi, politikai jelentőségét. A ténybeli háttér nem volt egyértelmű, és a Kiskamarában a többségi véleményben vannak releváns gondolatok. Azonban sokatmondó a tény, hogy a kiskamarai döntésben részt vevő Baka András nemcsak hogy nem írt különvéleményt, de még kétségeit sem fejezte ki a többségi vélemény határozott, a panaszosok indítványait gyorsan elvető érveivel kapcsolatban, mint ahogy azt tette Jean-Paul Costa. Ez a határozat is megerősíti azt a korábbi feltételezést, hogy Baka András lehetőség szerint tartózkodott az igazán konfliktusos ügyekben „előremutató” álláspontot képviselni. Más szavakkal: Baka András emberi jogi „aktivizmussal” biztosan nem vádolható.

KONKLÚZIÓ

Nincs könnyű helyzetben, aki értékelni próbálja Baka András nem kevesebb mint tizenhat éves bírói karrierjét. Valószínűleg hosszabb és alaposabb elemzések kellenek majd ahhoz, hogy bírói filozófiáját, ha volt ilyen, egyértelműen meg lehessen határozni. Jóllehet nincsenek segítségünkre a bíróság működési rendjének dokumentumai és nem megbízhatók a rendelkezésre álló adatbázisok, de semmi sem utal arra, hogy Baka András különösebben ambicionálta volna, hogy karakteresen megkülönböztesse magát a bírósági átlagtól. Nem segíti az eligazodást az sem, hogy Baka András meglehetősen kevésbé volt jelen a hazai jogi közéletben, és a publikációi is könnyen számba vehetők.⁴⁴ A fentiek alapján azonban arra következtethetünk (még ha az esetek bizonyos fokig önkényesen kiragadottak is voltak), hogy Baka András az igazán ellentmondásos, nehéz esetekben inkább a tagállamok érveire volt nyitott, és az ilyen ügyekhez csatolt különvéleményeiben megjelenő álláspont nemritkán határozottan konzervatív felfogást tükrözött.

JEGYZETEK

1. Nem részletezem az ügykezelés és a döntéshozatal folyamatát, a bírói tevékenység értékeléséhez ugyanis e helyütt nincs szükség részletesebb leírásra. A részletes eljárási szabályok megtalálhatók a bíróság honlapján: <http://www.echr.coe.int/echr>.
2. STEVEN GREER: *The European Convention on Human Rights. Achievements, Problems and Prospects*, Cambridge University Press, 2006, 39.
3. Bár a bíróság eljárási szabályai lehetőséget adnak az összeférhetetlenség kezelésére, a gyakorlatban a vonatkozó rendelkezés meglehetősen ritkán alkalmazott és nem különösebben szigorú szabály. Lásd Rule 28 of the Rules of Court (July 2006) <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/D1EB3-1A8-4194-436E-987E-65AC8864BE4F/0/RulesOfCourt.pdf>.
4. Az arány a *European Court of Human Rights: Annual Report 2007* 144. oldalán található adatokat veszi alapul.
5. A Nagykamara az ügyek érdemében hozott ítéletek közül 2002-ben 8 érdemi ítéletből 5-ben, 2003-ban 11 érdemi ítéletből 6-ban, 2004-ben 15 érdemi ítéletből 9-ben, 2005-ben 11 érdemi ítéletből 6-ban, 2006-ban a 25 érdemi ítéletből 16 döntésben, 2007-ben pedig 11 határozatból 6-ban ítelt legalább egy kérelem tekintetében a panaszos javára. Forrás: *Annual Report 2002. Grand Chamber*, 20–31. A dokumentum 3. oldalán ta-

- lálható bevezető 12 ítéletről beszél, amelyek közül 10 az ügy érdemére vonatkozott, míg 2 jogos elégtételt (*just satisfaction*) ítélt meg. Ezzel szemben a dokumentum VIII. részében a hivatkozott oldalakon 11 számozott határozat található, amelyekből 2 jogos elégtételt ítélt meg, 1 pedig törölte a kérelmet az ügyek listájáról. A fennmaradó 8 érdemi határozat közül egy ítélet két ügyet egyesített, míg egy másik hármat. *Annual Report 2003. Grand Chamber*, 32–42. A dokumentum 3. oldalán található bevezető 12 ítéletről beszél, amelyből 1 előzetes kérdésben döntött. Ennek alapján 11 különböző érdemi ítéletet számoltam 2003-ra. *Annual Report 2004. Grand Chamber*, 23–41; *Annual Report 2005. Grand Chamber*, 25–34; *Annual Report 2006. Grand Chamber*, 36–51; *Annual Report 2007. Grand Chamber*, 38–51.
6. „*Irányt mutatunk, de nem avatkozunk be durván a nemzeti jogokba.*” Baka András strasbourgi bíróval Javornický István és Kardos Gábor beszélget, *Fundamentum*, 2000/4 (a továbbiakban: *Baka András-interjú*) 46.
  7. BABUS Endre: *Ki lesz Lomnici főbíró utóda? Obsitóból rekruta*, HVG, 2008. február 28. Lásd még „*Békes gyülekezésnek nem lehet lényeges korlátja.*” *Fabidi Gergely interjúja Baka Andrásal*, HVG, 2007. május 5.
  8. Baka András bírói időszaka alatt az első magyar ítélet 1999. május 20-i keltezésű, míg az utolsó 2008. február 5-i. Az idézett 116-os értéket a 2. jegyzetben hivatkozott dokumentum alapján használtam a könnyebb és következetesebb összehasonlíthatóság érdekében; a többi ország számaikat is ebből a dokumentumból vettem. Mindenképpen meg kell azonban jegyezni, hogy a bírósági adatbázisban való kereséssel fellelhető ügyek száma eltér a hivatkozott dokumentum 116-os értékétől: 117 ügyet sorol fel az adatbázis 2007. december 31-ig, és további 8-at a februári leköszönésig (ezt az utóbbi 8-at tehát nem tartalmazza a fenti szám). Ráadásul vannak arra utaló jelek, hogy az adatbázis kereső funkciója nem tökéletes, ezért ahol lehetett, a számokon kívül a dokumentumokat is átnéztük, hogy a statisztikák pontosságát ellenőrizzük.
  9. 1999 és 2007 között összesen 6749 legalább részben marasztaló ítélet született a bíróságon, 354 további esetben azonban a testület nem talált jogsértést. 965 esetben megegyezés történt és született még 129 egyéb típusú ítélet. Vagyis összesen 8194 ítélet született, amelyből csak 354 esetben, illetve a 129 egyéb ügy egy részében utasították el teljesen a panaszost.
  10. A legalább egy jogalapon marasztaló ítéletek közül a 6. cikk megsértése miatt 2947 esetben kifejezetten az eljárás hossza, míg 2064 esetben a tisztességes eljáráshoz való jog egyéb aspektusa volt a marasztalás alapja.
  11. Lásd e tekintetben a bíróság adatbázisának a *Hungary/strike out/struck off* keresés után olvasható döntéseit.
  12. Igaz, Csehországot csak egy ízben marasztalta el a bíróság.
  13. Megemlítendő, hogy folyamatban van az igen izgalmasnak ígérkező, az önkényuralmi jelképek használatával kapcsolatos Vajnai-ügy.
  14. 33352/02. számú kérelem.
  15. Az ügy politikai vonzata miatt felvetheti Baka András összeférhetetlenségét. Baka András ugyanis korábban az MDF frakció parlamenti képviselője volt. A panaszt Keller László MSZP-s képviselő nyújtotta be, s az ügyben ellenérdekű fél az MDF-es Demeter Ervin volt.
  16. A bíróság adatbázisa az alábbi címen érhető el: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>.
  17. Ebből 116 (az internetes adatbázis szerint 117) a korábban összehasonlításképpen használt 2007. december 31-ig tartó időszakban. Figyelembe veendő, hogy az 1998-as reform előtt az ügyek nagy részét a bizottság rendezte, a bíróság ítélethozatalára ritkán került sor. A szám továbbá csak az ítéletnek minősülő határozatokat tartalmazza. Négy esetben Magyarország mellett egy másik tagállamot is bepanaszolt a kérelmező: *Tót versus Hungary/Italy* (2007), *Nebusova versus Hungary/Slovakia*, *Monory versus Romania/Hungary* (2005), *Karalyos and Huber versus Hungary/Greece* (2004). Továbbá a szám tartalmaz 6 olyan ítéletet is, amely az ügynek valójában az érdemi ítélet nélkül való lezárásáról és a kérelemnek az ügyek listájáról való törléséről szól. Ilyen a *Theiszler versus Hungary* (2003), a *J. T. versus Hungary* (2003), a *Hegedüs versus Hungary* (2003), a *Bodiné versus Hungary* (2002), a *Kósa versus Hungary* (2002) és a *Yang Chun Jin versus Hungary* (2001).
  18. A 2008-as Csósz-ügy és a 2001-es Dallos-ügy kivételével a 6. cikkel kapcsolatos esetekben a bíróság elmarasztalta Magyarországot.
  19. A 2008-as Kovács-ügyben a bíróság a 6. cikk mellett a 13. cikkel kapcsolatos kérelmet is vizsgálta, és el is marasztalta az államot. A 2007-es Földes-ügyben a bíróság a 4. kiegészítő jegyzőkönyv 2.2 pontja alapján marasztalta el Magyarországot. A 2007-es Gajcsi-ügyben a bíróság az 5. cikk tekintetében marasztalta el az államot. A szintén 2007-es Bukta-ügyben a bíróság a 11. cikk megsértését állapította meg, a 10. cikkel kapcsolatos kérelmet pedig nem vizsgálta. A 2006-os Csáky-ügyben a bíróság az 5. cikk alapján marasztalta az államot. A 2005-ös Osváth-ügyben is az 5. cikk megsértését állapította meg. A 2005-ös Maglódi-ügyben a bíróság szintén az 5. cikk tekintetében marasztalta el az államot. A 2004-es Balogh-ügyben a bíróság a 3. cikk megsértését állapította meg, a 6., a 13. és a 14. cikk tekintetében nem marasztalta el az államot. A 2003-as Kmetty-ügyben a bíróság jog-

- sértést állapított meg a 3. cikk alapján. A 2003-as Imre-ügyben a bíróság az 5. cikk tekintetében marasztalta el az államot. S végül az 1999-es Rekvényi-ítéletben a bíróság sem a 10., sem a 11., sem pedig a 14. cikk tekintetében nem állapított meg jogsértést.
20. A döntés ismertetését lásd *Fundamentum*, 2004/1, 157.
  21. A döntés összefoglalóját lásd *Fundamentum*, 2004/3, 124–126.
  22. CLARE OVEY, ROBIN WHITE: *Jacobs & White: The European Convention on Human Rights*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 87.
  23. Megemlítendő, hogy az európai jogokkal ellentétben, amelyek magánjogi ügyekben is igen magas fokú bizonyosságot követelnek meg, az amerikai jog a magánjogi perekben az ügy érdemére vonatkozóan a „preponderance of evidence” standardot követeli csak meg, amely alapján a felperesnek csak azt kell bizonyítania, hogy állítása valószínűbb (tehát legalább 51 százalékban valószínű), mint az alperes állítása.
  24. A döntésről lásd BÁN Tamás: *A Rekvényi ügy és környéke*, *Fundamentum*, 1999/3, 94; HALMAI GÁBOR: *Római egyezmény kontra magyar alkotmány*, *Fundamentum*, 1999/3, 101.
  25. A 11. cikkel kapcsolatban is egy ellenzavazat volt csupán.
  26. *Baka András-interjú*, 45.
  27. Lásd részletesebben SZIKINGER István: *A Bukta-ügy tanulságai*, *Fundamentum*, 2007/4, 103.
  28. Megemlítjük még a 2007-es Kovács-ügyet, amelyben a bíróság a 6. cikk mellett megállapította a 13. cikk megsértését is, de tekintve az ügy alapvetően rutin jellegét, érdemben nem térünk ki rá.
  29. Az adatbázis 50 esetet dob ki, de ebből 5 esetben valójában csak az ő különvéleményére hivatkoznak, illetve ténylegesen nem csatlakozott különvéleményhez.
  30. Ezek a következők: *Jalloh versus Germany* (2006); *Meftah versus France* (2002); *D. N. versus Switzerland* (2001); *Elsholz versus Germany* (2000); *T. versus UK* (1999); *V. versus UK* (1999); *Hashman and Harpur versus UK* (1999); *Karatas versus Turkey* (1999); *Sürek and Özdemir versus Turkey* (1999); *Bladet Tromso and Stensaas versus Norway* (1999); *Omar versus France* (1998); *Bowman versus UK* (1998); *Loizidou versus Turkey* (1996); *Chahal versus UK* (1996) *Goodwin versus UK* (1996); *McCann and others versus UK* (1995); *Ruiz-Mateos versus Spain* (1993); *Open Door and Dublin Well Women versus Ireland* (1992); *B versus France* (1992).
  31. A 26 kis kamarai eset a következő: *Teltronic-CATV versus Poland* (2006); *Uner versus the Netherlands* (2005; a 8. cikkel kapcsolatos ügyben Baka András a panaszost támogatta, de később a Nagykamara sem állapított meg jogsértést); *Miller versus Sweden* (2004); *Balogh versus Hungary* (2004); *P., C. and S. versus UK* (2002) (vegyes); *N. F. versus Italy* (2001); *Maronek versus Slovakia* (2001); *Coeme and others versus Belgium* (2000) (vegyes); *Witold Litwa versus Poland* (2000); *Ledonne versus Italy* (1) (1999); *Ledonne versus Italy* (2) (1999); *Camenzind versus Switzerland* (1997) (vegyes); *Boujlifa versus France* (1997) (a 8. cikkel kapcsolatos döntésben Baka András a panaszost támogatta kisebbségben maradt); *De Santa versus Italy* (1997); *Lapalorcia versus Italy* (1997); *Abenavoli versus Italy* (1997); *Nicodemo versus Italy* (1997); *A. P., M. P. and T. P. versus Switzerland* (1997); *E. L., R. L. and J. O.-L. versus Switzerland* (1997); *Vacher versus France* (1996); *Boughanemi versus France* (1996) (a 8. cikkel kapcsolatos ügyben Baka András a panaszost támogatta kisebbségben maradt); *Acquaviva versus France* (1995) (vegyes); *Hentrich versus France* (Art. 50.) (1995); *Hentrich versus France* (1994); *Pardo versus France* (1993) (a 6. cikkel kapcsolatos ügyben Baka András a panaszost támogatta kisebbségben maradt); *Melin versus France* (1993) (a 6. cikkel kapcsolatos ügyben Baka András a panaszost támogatta kisebbségben maradt).
  32. SAJÓ András: *A szólásszabadság kézikönyve*, Budapest, KJK-Kerszöv, 2005, 125.
  33. A négy eset a következő: *Refah Partisi and others versus Turkey* (2003); *Özdep versus Turkey* (1999); *Socialist Party and others versus Turkey* (1998); *United Communist Party of Turkey versus Turkey* (1998).
  34. A 29 eset a következő: *Stoll versus Switzerland* (2007); *Roche versus UK* (2005); *Cumpana and Mazare versus Romania* (2004); *Pedersen and Baadsgaard versus Denmark* (2004); *Nilsen and Jobansen versus Norway* (1999); *Öztürk versus Turkey* (1999); *Dalban versus Romania* (1999); *Ceylan versus Turkey* (1999); *Arslan versus Turkey* (1999); *Gerger versus Turkey* (1999); *Polat versus Turkey* (1999); *Karatas versus Turkey* (1999); *Erdogdu and Ince versus Turkey* (1999); *Baskaya and Okcuoglu versus Turkey* (1999); *Okcuoglu versus Turkey* (1999); *Sürek and Özdemir versus Turkey* (1999); *Sürek versus Turkey* (1) (1999); *Sürek versus Turkey* (2) (1999); *Sürek versus Turkey* (3) (1999); *Sürek versus Turkey* (4) (1999); *Rekvényi versus Hungary* (1999); *Janowski versus Poland* (1999); *Lehideux and Isorni versus France* (1998); *Bowman versus UK* (1998); *Zana versus Turkey* (1997); *Goodwin versus UK* (1996); *Open Door and Dublin Well Woman versus Ireland* (1992); *Observer and Guardian versus UK* (1991); *Sunday Times versus UK* (1991).
  35. 21-ből 8 esetben volt egyhangú az ítélet, 13 esetben a bíróság megosztott volt, de ez utóbbiak közül 4 csak 16:1 arányban volt megosztott, az érdekelt török bíró írt különvéleményt.
  36. 5 ügyben a bíróság megosztott volt. A *Stoll versus Switzerland* (2007) ügyben 12:5; a *Pedersen and Bads-*

- gaard versus Denmark* (2004) ügyben 9:8; a *Sürek versus Turkey* (1) (1999) ügyben 11:6; a *Sürek versus Turkey* (3) (1999) ügyben 10:7 arányban; a *Janowski versus Poland* (1999) esetben 12:5 arányban; a *Zana versus Turkey* (1997) ügyben pedig 12:8 arányban a bírák a panaszt elutasították.
37. *Baka András-interjú*, 38.
38. Később az Európai Bíróság is állást foglalt egy kapcsolódó kérdésben, amelyben a felperes azonos volt a jelen ügy alapjául szolgáló ír ügy panaszosával. *Society for the Protection of Unborn Children (Ireland) Ltd. versus Stephen Grogan and Others* (1989). Ebben az ügyben az Európai Bíróság a tagállam javára döntött, mondván, az abortusz elvégzésével kapcsolatos szolgáltatásra vonatkozó korlátozás kívül esik a közösségi jogon.
39. A bíróság a 6. cikk megsértését is bizonyítottak láttá.
40. A 11 eset: *Bukta versus Hungary* (2007); *97 members of the Gldani Congregation versus Georgia* (2007); *Evaldsson and others versus Sweden* (2007); *Puzinas versus Lithuania* (2) (2007); *Ozupek and others versus Turkey* (2005); *Kyprianou versus Cyprus* (2004); *Wilson and the National Union of Journalists versus UK* (2002); *N. F. versus Italy* (2001); *Serif versus Greece* (1999); *Telesystem Tirol Kabeltelevision versus Austria* (1997); *Ahmet Sadik versus Greece* (1996).
41. A 17 jogsértést megállapító ügy. Egyhangúlag (13): *Filipovic versus Serbia* (2007); *Segerstedt-Wiberg and others versus Sweden* (2006); *Mamere versus France* (2006); *Giniewski versus France* (2006); *Han versus Turkey* (2005); *Ukrainian Media Group versus Ukraine* (2005); *Gums and others versus Turkey* (2005); *Ün- sal Öztürk versus Turkey* (2005); *Marasli versus Turkey* (2004); *Cetin and others versus Turkey* (2003); *Colombani and others versus France* (2002); *VGT Verein gegen Tierfabriken versus Switzerland* (2001); *Informationsverein Lentia and others versus Austria* (1993). Különvéleménnyel (4): *Lepojic versus Serbia* (2007); *Feldek versus Slovakia* (2001); *Maronek versus Slovakia* (2001); *De Haes and Gijssels versus Belgium* (1997). A panaszt elutasító eset (6). Egyhangúlag (3): *Cha- woy and others versus France* (2004); *Radio France and others versus France* (2004); *Tepe versus Turkey* (2003); Különvéleménnyel (3): *I. A. versus Turkey* (2005); *De- muth versus Switzerland* (2002); *Schöpfer versus Swit- zerland* (1998).
42. A szólásszabadság iránt elkötelezett Giovanni Bonello bíró azért csatolt különvéleményt a döntéshez, mert nem került sor kártérítés kiszabására.
43. A döntés összefoglalóját lásd *Fundamentum*, 2007/4, 113. Lásd még AMBRUS MÓNika: *A diszkrimináció tít- lalmáról – A Cobzaru kontra Románia eset kapcsán*, *Fundamentum*, 2007/4, 89.
44. A magyar folyóiratok kereshető adatbázisa (Matarka) egyetlen, a rendszerváltás után írt Baka András-cikket sem tartalmaz, korábbról is csak négyet (<http://www.matarka.hu/>). Kis kereséssel természetesen találunk néhány hazai publikációt vagy könyvrészletet, de számuk meglehetősen alacsony. Lásd például a Stratégi- ai Védelmi Kutatóintézet *Az Európa Tanács 1949–1999* című kiadványának egy fejezete vagy egy másik a kö- vetkező kötetből: *Intézmények Európában*, szerk. LOM- NICI Zoltán, Budapest, HVG-ORAC, 2002.